

hvervsfolk i festskriftet. Henrik Fode skriver om snedkermester Kaspar Rosstrup, der var en af Arbejdsgiverforeningens grundlæggere og formand 1907-11. Mens flere markante fagforeningspionerer forlængst er blevet portrætteret, er tilsvarende undersøgelser en mangelvare, når det gælder arbejdsgiversiden. Fode skildrer Rosstrup på baggrund af tidens vilkår for arbejdsgivernes faglige organisering og som »et af de første eksempler på den nye tids professionelle organisationsmenneske.« – Kristof Glamann tegner en portrætskitse af brygger J. C. Jacobsen, og Tage Kaarsted afslører i artiklen H. N. Andersen og Ove Rode, hvorledes de radikale i 1922 gjorde et vellykket forsøg på at standse den indflydelsesrige ØK-chef H. N. Andersens parlamentariske, politiske intriger.

Fra det socialhistoriske område har Erik Strange Petersen skrevet om stridigheder mellem sygekasser og lægeforening i de første år efter sygekasse-loven 1892. Knud Holch Andersen anlægger i artiklen Bondelægen en lokalhistorisk synsvinkel på praktiserende lægeævirksomhed og sygdomsbehandling ca. 1900-1935, eksemplificeret ud fra en praktiserende læge på Sydmors. Artiklen giver et levende indblik i væsentlige sider af tidens livsvilkår. Chr. R. Jansen har undersøgt landarbejdernes beskæftigelse ved større offentlige arbejder 1850-1900 på basis af hidtil ret uudnyttet kildemateriale i retsbetjentarkiverne. Finn H. Lauridsen har – som en hentydning til, at både han og Vagn Dybdahl stammer fra fælles aner i Thy – skrevet om byttehandel på Thyholm, om forholdene for landhandelen i begyndelsen af 1800-tallet på grundlag af et købmandsregnskab.

Endelig skal nævnes, at Lise Østerborg i en artikel om patenter og varemærker i krig og fred på grundlag af

Patentdirektoratets arkiver beskriver en lidet påagtet side af retsopgøret efter 1945, nemlig om konfiskering og salg af tyske og japanske patenter og varemærker.

Som man forhåbentlig har fået indtrykket af, præges festskriftet til Vagn Dybdahl af artikler, der bygger på grundige kildestudier og repræsenterer igangværende forskning. Det er et værk, der vil blive flittigt benyttet i de kommende år.

Dorrit Andersen

Mogens Rüdiger: *Gustav Bang. Historiker og socialdemokrat.* (SFAH Skriftserie nr. 19, 1987). 352 s.

Gustav Bang er kendt som den første marxistisk orienterede forsker i Danmark, og som en af de første akademikere, der meldte sig ind i socialdemokratiet.

Bogen er en omarbejdet licentiatafhandling fra 1984. Det er ikke Gustav Bang som person, der har forfatterens interesse, men derimod Bangs historieopfattelse og socialdemokratiske ideologi. Derudover er det Mogens Rüdigers intention at forstå og placere Bangs teori i forhold til: »... de betingelser, der omkring århundredeskiftet var tilstede for at udvikle en historisk materialistisk – dvs. marxistisk – forskning« (s. 3). Disse »betingelser« forstås af Mogens Rüdiger udelukkende som teoriinterne betingelser. Det er teoridannelsen i 2. Internationale, der udgør forklaringsrammen.

Fremstillingens første del omhandler Bangs forfatterskab i perioden før han bliver socialdemokrat. Vi følger, hvorledes Bang mere og mere frigjorde sig fra radikalismen i det kritiske gennembrud og – som positivismen oprindeligt gjorde – fastholdt en søgen efter en helhedsopfattelse. Det var denne sø-

gen efter en helhedsopfattelse, der ledte Bang til marxismen og som en logisk følge heraf til socialdemokratiet.

På denne måde legitimerer Rüdiger valget af den teoriinterne indfaldsvinkel til Bangs forfatterskab. Som læser stiller man sig dog det spørgsmål, om mennesket Bang og mennesket Bangs omgivelser slet ingen rolle spillede i denne proces?

Anden del om Bangs materialistiske historieopfattelse og den historiske materialisme i Socialdemokratiet og 2. Internationale udgør tyngden i afhandlingen. Bangs materialistiske historieopfattelse bestemmes ud fra en undersøgelse af basis og overbygning, af udviklingsbegrebet og socialismebegrebet. Med Mogens Rüdiger kan man give Bang prædikatet ortodoks marxist i kautskyiansk forstand – også selv om Bang ikke overtog hele Kaustkys teoriekompleks, f.eks. gik Bang ikke ind for ultraimperialismeteorien. Udviklingsbegrebet var i centrum. Troen på en naturnødvendig evolution delte Bang og Kautskys med mange andre af datidens teoridannelser. Darwinismen spillede her en stor rolle. Såvel den fremherskende opfattelse i 2. Internationale som Bang opfattede marxismen som en evolutions-videnskab uden om det filosofiske dialektikbegreb.

Gustav Bangs afhængighed af de fremherskende dogmer i 2. Internationale var – som for alle andre datidige marxistisk-orienterede teoretikers vedkommende – stor. I forhold til, hvad der allerede tidligere er skrevet om dette emne, finder jeg, at Rüdiger bruger rigelig med plads til at påpege denne sammenhæng. Dertil kommer en efter min opfattelse forkert vurdering af, hvorledes Lasalles indflydelse med Erfurter-programmet (1891) forsvandt fra 2. Internationale. Lasalles statsopfattelse forsvandt ikke med Erfurterprogrammet. Netop derfor be-

stemte Bang – som Rüdiger selv beskriver det: »... Socialdemokratiets opgaver til at være arbejdet for reformer i overensstemmelse med den objektive udvikling og med henblik på en gradvis erobring og omformning af staten og statsapparaterne« (s. 297).

Det havde været mere interessant at læse yderligere om, hvorledes det kunne gå til at Bang – som Rüdiger så udmærket påviser det – samtidig med overgangen til marxismen fastholdt en positivistisk indfaldsvinkel til historiestudiet, ja faktisk så det som en opgave at kombinere disse to størrelser. En god iagttagelse, som jeg imidlertid ikke synes, Rüdiger kommer tilstrækkeligt »ned under«. Netop positivismen og 2. Internationales evolutionsoptimistiske marxisme havde og har vel som udløber af det 19. århundredes rationelle tro på videnskaben mange fælles karaktertræk. Måske er det Rüdigers strukturalistiske marxismeforståelse, der her kommer til kort. Inden for Frankfurterskolen har flere arbejdet med ovennævnte problemstilling f.eks. Albrecht Wellmer med afsnittet »Der heimliche Positivismus der Marxschen Geschichtsphilosophie« i »Kritische Gesellschaftstheorie und Positivismus« (1971).

Jørn Hansen

Claus Bjørn: *Markus Peter Blem's liv og virke 1848-1915. Landmand. Kreditforeningsmand. Andelsmand. Folketingsmand.* (1987). 136 s. ill.

M. P. Blem tilhørte en bornholmsk gårdmandsslægt og voksede op i et hjem, præget af dygtigt landmandskab og af de politiske og folkelige rørelser efter 1849-forfatningens gennemførelse. Som ung deltog han ivrigt i skytteforeningsbevægelsen, var et par gange på højskole og blev stærkt præ-